

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

14. října 2010(*)

„Sociální zabezpečení – Nařízení (EHS) č. 1408/71 a č. 574/72 – Rodinné dávky – Pravidla o vyloučení souběhu – Článek 76 odst. 2 nařízení č. 1408/71 – Článek 10 odst. 1 písm. a) nařízení č. 574/72 – Děti, které bydlí v členském státě s matkou, jež v něm splňuje podmínky pro vyplácení rodinných dávek, a jejichž otec, který pracuje ve Švýcarsku a a priori splňuje podmínky pro vyplácení rodinných dávek stejného druhu podle švýcarských právních předpisů, nepodal žádost o přiznání těchto dávek“

Ve věci C-16/09,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Bundesfinanzhof (Německo) ze dne 30. října 2008, došlým Soudnímu dvoru dne 15. ledna 2009, v řízení

Gudrun Schwemmer

proti

Agentur für Arbeit Villingen-Schwenningen – Familienkasse,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení J. N. Cunha Rodrigues, předseda senátu, A. Arabadžev, A. Rosas, A. Ó Caoimh (zpravodaj) a P. Lindh, soudci,

generální advokát: J. Mazák,

vedoucí soudní kanceláře: K. Malacek, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 10. února 2010,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za G. Schwemmer R. Romeykem, Rechtsanwalt,
- za německou vládu J. Möllerem a C. Blaschkem, jako zmocněnci,
- za litevskou vládu E. Matulionytė, jako zmocněnkyní,
- za rakouskou vládu E. Riedlem, jako zmocněncem,
- za Evropskou komisi V. Kreuzschitzem, jako zmocněncem,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 15. dubna 2010,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 76 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, jakož i článku 10 nařízení Rady (EHS) č. 574/72 ze dne 21. března 1972, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 1408/71, změněných a aktualizovaných nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996 (Úř. věst. L 28, s. 1; Zvl. vyd. 05/01, s. 3), ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 647/2005 ze dne 13. dubna 2005 (Úř. věst. L 117, s. 1) (dále jen „nařízení č. 1408/71“ a „nařízení č. 574/72“).

2 Projednávaná žádost byla předložena v rámci řízení o opravném prostředku „Revision“ mezi G. Schwemmer a Agentur für Arbeit Villingen-Schwenningen –Familienkasse (Úřad práce Villingen-Schwenningen – Pokladna rodinných dávek, dále jen „Familienkasse“) ve věci toho, že dotyčné bylo odmítnuto vyplácení plné výše rodinných dávek v Německu počínaje lednem roku 2006.

Právní rámec

Dohoda z roku 1999

3 Dohoda mezi Evropským společenstvím a jeho členskými státy na jedné straně a Švýcarskou konfederací na straně druhé o volném pohybu osob, podepsaná dne 21. června 1999 v Lucemburku, (Úř. věst. L 144, s. 6, dále jen „dohoda z roku 1999“) ve svém článku 8 stanoví koordinaci systémů sociálního zabezpečení.

4 Příloha II této dohody, nadepsaná „Koordinace systémů sociálního zabezpečení“, v článku 1 stanoví:

„1. Smluvní strany se dohodly, že v oblasti koordinace systémů sociálního zabezpečení budou ve svých vzájemných vztazích používat akty Společenství, na které je odkazováno, které jsou platné ke dni podpisu dohody [z roku 1999], a to ve znění části A této přílohy nebo pravidla, která jsou jim rovnocenná.

2. Pojem ‚členský stát (členské státy)‘ uvedený v aktech, na které je odkazováno v části A této přílohy, zahrnuje vedle států, na které se vztahují dotyčné akty Společenství, i Švýcarsko.“
(neoficiální překlad)

5 V části A bodech 1 a 2 přílohy II dohody z roku 1999 jsou odkazy na nařízení č. 1408/71 a č. 574/72 aktualizovaná několika akty uvedenými v citovaných bodech; mezi nimi je na posledním místě uvedeno nařízení Rady (ES) č. 307/1999 ze dne 8. února 1999, kterým se mění nařízení č. 1408/71 a nařízení č. 574/72 za účelem rozšíření jejich působnosti na studenty (Úř. věst. L 38, s. 1; Zvl. vyd. 05/03, s. 335).

Nařízení č. 1408/71

6 Článek 1 nařízení č. 1408/71, stanoví, že pro účely jeho použití se:

„a) ‚zaměstnanou osobou‘ a ‚osobou samostatně výdělečně činnou‘ rozumí každá osoba, která

i) je pojištěna na základě povinného nebo volitelného pokračujícího pojištění pro případ jedné nebo více pojistných událostí odpovídajícím [odpovídajících] odvětvím systému sociálního zabezpečení pro zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné nebo zvláštnímu [ve zvláštním] systému pro úředníky;

ii) je povinně pojištěna pro případ jedné nebo více pojistných událostí odpovídajících odvětvím sociálního zabezpečení, na které se vztahuje toto nařízení, v rámci systému sociálního zabezpečení pro všechny obyvatele nebo veškeré výdělečně činné obyvatelstvo,

– může-li být označena za zaměstnanou osobu nebo osobu samostatně výdělečně činnou na základě způsobu, jakým je tento systém spravován nebo financován, nebo

– nesplňuje-li tato kritéria, je pojištěna pro případ některé jiné pojistné události uvedené v příloze I v rámci systému pro zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné anebo systému uvedeného v bodě iii) na základě povinného nebo volitelného pokračujícího pojištění nebo, pokud žádný takový systém v daném členském státě neexistuje, splňuje definici uvedenou v příloze I;

[...]

iv) je dobrovolně pojištěna pro případ jedné nebo více pojistných událostí odpovídajících odvětvím, na které se vztahuje toto nařízení, v rámci systému sociálního zabezpečení členského státu pro zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné nebo pro všechny obyvatele nebo některé kategorie obyvatel, pokud

– tato osoba vykonává výdělečnou činnost jako zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná nebo

– byla dříve povinně pojištěna pro případ stejné pojistné události v rámci systému pro zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné stejného členského státu;

[...]

f) i) se ‚rodinným příslušníkem‘ rozumí každá osoba definovaná nebo uznaná za rodinného příslušníka nebo označená za člena domácnosti právními předpisy, na základě kterých jsou dávky poskytovány [...]; pokud však uvedené právní předpisy považují za rodinného příslušníka nebo člena domácnosti pouze osobu žijící se zaměstnanou osobou nebo osobou samostatně výdělečně činnou ve společné domácnosti, považuje se tato podmínka za splněnou, je-li dotyčná osoba výživou převážně odkázána na uvedenou osobu. [...];

[...]

[...]

o) se ‚příslušnou institucí‘ rozumí:

i) instituce, u které je dotyčná osoba pojištěna v době podání žádosti o dávku,

nebo

ii) instituce, u které dotyčné osobě vzniká nárok nebo by vznikl nárok, kdyby tato osoba nebo její rodinní příslušníci měli bydliště na území členského státu, kde má instituce sídlo,

[...]

[...]

q) se ‚příslušným státem‘ rozumí členský stát, na jehož území má sídlo příslušná instituce;

[...]

u) i) se ‚rodinnými dávkami‘ rozumějí veškeré věcné i peněžité dávky určené k pokrytí rodinných výdajů podle právních předpisů uvedených v čl. 4 odst. 1 písm. h) [...];

ii) se ‚rodinnými přídávky‘ rozumějí pravidelně se opakující peněžité dávky poskytované výlučně s ohledem na počet a případně věk rodinných příslušníků;

[...]“

7 Článek 2 odst. 1 nařízení č. 140/871 stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné, které podléhají nebo podléhaly právním předpisům jednoho nebo více členských států a které jsou státními příslušníky jednoho z členských států nebo které jsou osobami bez státní příslušnosti nebo uprchlíky s bydlištěm na území jednoho z členských států, jakož i na jejich rodinné příslušníky nebo pozůstalé po nich.“

8 Podle čl. 4 odst. 1 písm. h) nařízení č. 1408/71 se toto nařízení použije na „všechny právní předpisy týkající se těchto odvětví sociálního zabezpečení: [...] rodinné dávky“.

9 Podle čl. 12 odst. 1 uvedeného nařízení nemůže toto nařízení ani přiznat, ani zachovávat nárok na pobírání několika dávek stejného druhu za jednu a tutéž dobu povinného pojištění.

10 Podle čl. 13 téhož nařízení, uvedeného v hlavě II tohoto nařízení a nadepsaného „Obecná pravidla“:

„1. [...] osoby, na které se vztahuje toto nařízení, [podléhají] pouze právním předpisům jediného členského státu. Tyto právní předpisy se určují v souladu s touto hlavou.

2. [...]

a) osoba zaměstnaná na území jednoho členského státu podléhá právním předpisům uvedeného státu, i když má bydliště na území jiného členského státu [...]

[...]“

11 Článek 73 v hlavě III kapitole 7 nařízení č. 1408/71, nadepsaný „Zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné, jejichž rodinní příslušníci mají bydliště v jiném členském státě, než je příslušný stát“, stanoví:

„Zaměstnaná osoba nebo osoba samostatně výdělečně činná podléhající právním předpisům členského státu má nárok pro své rodinné příslušníky, kteří mají bydliště v jiném členském státě, na rodinné dávky stanovené právními předpisy prvního členského státu, jako by měli bydliště na jeho území, není-li v příloze VI stanoveno jinak.“

12 Článek 76, uvedený v téže kapitole 7 nařízení č. 1408/71, nadepsaný „Pravidla přednosti v případě souběhu nároku na rodinné dávky podle právních předpisů příslušného státu a podle právních předpisů členského státu bydliště rodinných příslušníků“, stanoví:

„1. Pokud jsou po stejnou dobu pro stejného rodinného příslušníka a z důvodu výkonu povolání rodinné dávky stanoveny právními předpisy členského státu, na jehož území mají rodinní příslušníci bydliště, pozastavuje se nárok na rodinné dávky náležející v souladu s právními předpisy jiného členského státu, případně podle článků 73 nebo 74, do výše stanovené právními předpisy prvního členského státu.

2. Jestliže žádost o dávky není podána v členském státě, na jehož území mají rodinní příslušníci bydliště, může příslušná instituce jiného členského státu použít odstavce 1, jako by dávky byly přiznány v prvním členském státě.“

13 Bod I přílohy I nařízení č. 1408/71, nadepsaný „Zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné [čl. 1 písm. a) body ii) a iii) nařízení]“, stanoví:

„[...]

D. Německo

Je-li institucí příslušnou pro poskytování rodinných dávek v souladu s hlavou III kapitolou 7 nařízení německá instituce, je ve smyslu čl. 1 písm. a) bodu ii) nařízení za:

a) ‚zaměstnanou osobu‘ považována každá osoba povinně pojištěná pro případ nezaměstnanosti nebo každá osoba, která v důsledku tohoto pojištění získá peněžité dávky v rámci nemocenského pojištění nebo srovnatelné dávky;

b) ‚osobu samostatně výdělečně činnou‘ považována každá osoba vykonávající samostatnou výdělečnou činnost, která je povinna:

– zapojit se do systému starobního důchodového pojištění pro osoby samostatně výdělečně činné a platit příspěvky

nebo

– zapojit se do systému v rámci povinného důchodového pojištění.

[...]“

Nařízení č. 574/99

14 Článek 10 nařízení č. 574/72, nadepsaný „Pravidla použitelná na zaměstnanou osobu nebo osobu samostatně výdělečně činnou v případě souběhu nároků na rodinné dávky nebo přídavky“, stanoví:

„1. a) Nárok na rodinné dávky nebo přídavky náležející podle právních předpisů, podle kterých nepodléhá získání nároku na ně podmínce pojištění, zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, se pozastavuje, jestliže po stejnou dobu a pro stejného rodinného příslušníka dávky náležejí buď pouze podle vnitrostátních právních předpisů jiného členského státu, nebo podle článků 73, 74, 77 nebo 78 nařízení, do výše těchto dávek.

b) Pokud je však výdělečná činnost vykonávána na území prvního členského státu:

i) v případě dávek náležejících buď pouze podle vnitrostátních právních předpisů jiného členského státu, nebo podle článků 73 nebo 74 nařízení, osobou mající nárok na rodinné dávky nebo osobou, které jsou dávky vypláceny, pozastavuje se nárok na rodinné dávky náležející buď pouze podle vnitrostátních právních předpisů uvedeného jiného členského státu, nebo podle uvedených článků, do výše částky rodinných dávek stanovených právními předpisy členského státu, na jehož území má rodinný příslušník bydliště. Náklady na dávky vyplácené členským státem, na jehož území má rodinný příslušník bydliště, nese uvedený členský stát;

[...]“

Německé právo

15 Ustanovení § 62 zákona o dani z příjmu (Einkommensteuergesetz, dále jen „EStG“) stanoví, že všechny osoby s bydlištěm nebo obvyklým pobytem v Německu mají nárok na „přídavek na dítě“ („Kindergeld“) vyplácený ve prospěch dětí ve smyslu § 63 uvedeného zákona.

16 Pojem „dítě“ je v § 32 odst. 1 EStG definován takto:

„ ‚Děťmi‘ se rozumí děti, které jsou s osobou povinnou k dani příbuzné v prvním stupni. “

17 Ustanovení § 65 odst. 1 EStG stanoví, že přídavky na děti nejsou vypláceny dětem, které mají nárok na takové dávky v zahraničí, nebo dětem, které by na ně měly nárok, pokud by o ně bylo požádáno.

18 Ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že podle § 27 odst. 2 části III zákoníku sociálního zabezpečení (Sozialgesetzbuch, Drittes Buch), ve spojení s § 8 odst. 1 části IV uvedeného zákoníku (Sozialgesetzbuch, Viertes Buch), osoby vykonávající práci na minimální pracovní úvazek („geringfügige Beschäftigung“) ve smyslu uvedené právní úpravy nejsou povinně pojištěny proti nezaměstnanosti.

19 Ze spisu rovněž vyplývá, že podle § 5 odst. 2 části VI zákoníku sociálního zabezpečení (Sozialgesetzbuch, Sechstes Buch), ve spojení s § 8 odst. 3 části IV uvedeného zákoníku, nejsou osoby samostatně výdělečně činné pracující v „minimálním rozsahu“ („geringfügige selbstständige Tätigkeit“) ve smyslu uvedené právní úpravy povinné pojistit se nebo odvádět příspěvky na důchodové pojištění osob samostatně výdělečně činných nebo se pojistit v rámci povinného důchodového pojištění.

Švýcarské právo

20 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že kantonální přídavky na nezaopatřené děti a vzdělávání se poskytují zejména pouze za podmínky, že o takové přídavky bylo požádáno.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

21 Podle předkládacího rozhodnutí bydlí G. Schwemmer v Německu se dvěma ze svých dětí, které se narodily v roce 1992 a 1995. V průběhu roku 2005 vykonávala „nezávislou činnost v oblasti správy nemovitostí, domovníctví a úklidových služeb“. Od května roku 2006 byla u jednoho podniku zaměstnána na „minimální úvazek“. Za spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že se jednalo o „minijob“ (závislou činnost na minimální úvazek). Uvedená činnost byla osvobozena od sociálního pojištění.

22 V průběhu sporného období G. Schwemmer dobrovolně odváděla příslušným německým orgánům příspěvky z titulu důchodového pojištění, nemocenského a zdravotního pojištění a pojištění pro případ závislosti.

23 Otec obou dotyčných dětí, se kterým se G. Schwemmer v roce 1997 rozvedla, pracuje ve Švýcarsku. V uvedeném státě nepožádal o rodinné dávky ve výši 109,75 eura na dítě, na které má podle předkládacího soudu podle švýcarského práva nárok.

24 Rozhodnutím ze dne 21. března 2006, potvrzeným na základě správního odvolání dne 8. května 2006, stanovila Familienkasse od ledna 2006 částku přídavku na dítě pro každé z obou dětí v dílčí výši 44,25 eura, která odpovídá rozdílu mezi částkou přídavku na dítě stanovenou německými právními předpisy, tedy 154 eury, a výší rodinných dávek, na které by měl otec dětí nárok ve Švýcarsku, tedy 109,75 eura.

25 Familienkasse je toho názoru, že pro stanovení částky, na kterou má G. Schwemmer nárok z titulu přídavku na dítě, je nutné vycházet z ustanovení upravujících souběh dávek uvedených v nařízení č. 1408/71 a v nařízení č. 574/72. Podle uvedeného orgánu vzhledem k tomu, že G. Schwemmer nevykonávala výdělečnou činnost ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. b) a i) nařízení č. 574/72, má nárok na rodinné dávky, který měl být uplatněn ve Švýcarsku, podle čl. 10 odst. 1 nařízení č. 574/72 přednost před nárokem na přídavek na dítě, který stanoví německé právo. V souladu s čl. 76 odst. 2 nařízení č. 1408/71 použitelným obdobně je skutečnost, zda byly rodinné dávky stanovené švýcarskými právními předpisy skutečně pobírány, podle Familienkasse bez významu. Pro uvedený orgán, jakož i pro Finanzgericht (finanční soud) rozhodující v uvedené věci je jediným možným výkladem posuzovací pravomoci ponechané členskému státu takový výklad, podle kterého je pouze ve výjimečných a odůvodněných případech třeba mít za to, že ve státě zaměstnání není přiznána žádná rodinná dávka.

26 Gudrun Schwemmer takový výklad před předkládacím soudem zpochybňuje zejména tím, že tvrdí, že žádost o poskytnutí dávek stanovených švýcarskými právními předpisy nebyla otcem jejich dětí podána z jediného důvodu – aby jí byla způsobena újma. Takový případ podle ní nařízení č. 574/72 neupravuje.

27 Za těchto podmínek se Bundesfinanzhof rozhodl řízení přerušit a předložit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Musí být ustanovení článku 76 [odstavec 2] nařízení č. 1408/71 použito obdobně na čl. 10 odst. 1 písm. a) nařízení č. 574/72 v případech, ve kterých oprávněný rodič nepožádal o rodinné dávky, na které má ve státě, ve kterém pracuje, nárok?

2) Pokud je článek 76 [odstavec 2] nařízení č. 1408/71 použitelný obdobně: Na základě jakých diskrečních hledisek může orgán státu bydliště, který je příslušný pro rodinné dávky, použít článek 10 [odstavec 1 písm. a)] nařízení č. 574/72, jako by dávky byly poskytovány ve státě zaměstnání? Může být diskreční pravomoc vycházející ze zásady, že rodinné dávky jsou vypláceny ve státě zaměstnání omezena, pokud oprávněná osoba vědomě nepožádá o rodinné dávky, na které má nárok ve státě zaměstnání, aby tím způsobila újmu osobě mající nárok na přídavky na dítě ve státě bydliště?“

K předběžným otázkám

28 Za spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že se spor v původním řízení v zásadě týká otázky, zda jsou německé orgány oprávněny snížit přídavky na děti, na které má G. Schwemmer pro dotyčné děti podle německých právních předpisů nárok, jenž není podmíněn pojištěním, zaměstnáním nebo samostatnou výdělečnou činností, o částku ve výši odpovídající rodinným dávkám, které by podle týchž orgánů náležely ve Švýcarsku bývalému manželovi G. Schwemmer na základě pouhé žádosti.

29 Za těchto podmínek je třeba mít za to, že podstatou dvou předběžných otázek předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je určení, zda vzhledem k pravidlům o vyloučení souběhu nároků na dávky stanoveným v článku 76 nařízení č. 1408/71 a článku 10 nařízení č. 574/72 může být nárok na dávky z titulu právních předpisů členského státu, ve kterém jeden z rodičů bydlí s dětmi, v jejichž prospěch jsou takové dávky vypláceny, jenž není podmíněn pojištěním, zaměstnáním nebo samostatnou výdělečnou činností, zčásti pozastaven v takové situaci, jako je situace v původním řízení, v níž by bývalý manžel, druhý rodič dotyčných dětí, v zásadě měl nárok na rodinné dávky z titulu právních předpisů státu, ve kterém vykonává zaměstnání, buď pouze podle právních předpisů tohoto státu, nebo na základě článku 73 nařízení č. 1408/71, ale ve skutečnosti takové dávky nepobírá z důvodu, že o ně nepožádal.

30 V rámci druhé otázky se předkládající soud konkrétněji dotazuje, zda důvod, pro který nebylo o dotčené dávky požádáno, může mít dopad na řešení sporu v původním řízení. Uvedená otázka je kladena pouze pro případ, že by Soudní dvůr dospěl k názoru, že vnitrostátní orgány mají posuzovací pravomoc k tomu, aby snížily – či nesnížily – uvedené dávky.

31 V projednávané věci není sporu o tom, že v takových situacích, jako je situace v původním řízení, v souladu s dohodou z roku 1999, a konkrétněji s její přílohou II a jak vyplývá z bodu 4 tohoto rozsudku, se má za to, že pojem „členský stát (členské státy)“ uvedený v nařízení č. 1408/71 a č. 574/72 odkazuje, vedle členských států Evropské unie, na které se takové akty vztahují, na Švýcarskou konfederaci, takže se uvedená nařízení mohou v rámci sporu v původním řízení použít.

32 V projednávané věci není vzhledem k předmětu sporu v původním řízení třeba rozhodovat o otázce, zda se na nařízení č. 647/2005 vztahuje dohoda z roku 1999 jakožto na pravidlo rovnocenné aktům Unie ve smyslu čl. 1 odst. 1 přílohy II uvedené úmluvy, na které je v uvedené příloze odkazováno. Ať již je vzato v úvahu znění nařízení č. 1408/71 a

č. 574/72 vyplývající z nařízení č. 307/1999, tedy posledního pozměňujícího nařízení, které je výslovně zmíněno, pokud jde o nařízení č. 1408/71 a č. 574/72 v uvedené příloze II, nebo znění vyplývající z nařízení č. 647/2005, je totiž nutné konstatovat, že v projednávané věci jsou relevantní ustanovení totožná.

33 Není zpochybňováno, že přídavek na dítě stanovený německými právními předpisy dotčenými v původním řízení splňuje podmínky nutné pro to, aby byl považován za „rodinnou dávku“ ve smyslu čl. 4 odst. 1 písm. u) nařízení č. 1408/71 (viz rovněž, pokud jde o dávky stanovené v § 62 EStG, rozsudek ze dne 20. května 2008, Bosmann, C-352/06, Sb. rozh. s. I-3827, body 10 a 27).

34 Pokud jde o osobní působnost nařízení č. 1408/71, z judikatury Soudního dvora vyplývá, že pokud je institucí příslušnou pro vyplácení rodinných dávek v souladu s hlavou III kapitolou 7 nařízení č. 1408/71 instituce německá, definice uvedená v čl. 1 písm. a) uvedeného nařízení je nahrazena definicí uvedenou v příloze I bodě I D („Německo“) uvedeného nařízení (viz rozsudek ze dne 5. března 1998, Kulzer, C-194/96, Recueil, s. I-895, bod 35), takže pouze osoby, které jsou na rozdíl od G. Schwemmer povinně pojištěny v rámci jednoho z režimů uvedených v příloze I bodě I D nařízení č. 1408/71, mohou být považovány za „zaměstnané osoby“ nebo „osoby samostatně výdělečně činné“ ve smyslu čl. 1 písm. a) bodu ii) uvedeného nařízení (viz zejména rozsudky ze dne 30. ledna 1997, Stöber a Piosa Pereira, C-4/95 a C-5/95, Recueil, s. I-511, body 29 až 36; ze dne 12. června 1997, Merino García, C-266/95, Recueil, s. I-3279, body 24 až 26; ze dne 12. května 1998, Martínez Sala, C-85/96, Recueil, s. I-2691, body 42 a 43, jakož i ze dne 4. května 1999, Sürül, C-262/96, Recueil, s. I-2685, bod 89).

35 Ovšem i za předpokladu, že osoba, která je v situaci G. Schwemmer, nemůže být pro účely přiznání rodinných dávek považována v souladu s hlavou III kapitolou 7 nařízení č. 1408/71 za osobu v postavení „zaměstnané osoby“ nebo „osoby samostatně výdělečně činné“ ve smyslu ustanovení čl. 1 písm. a) nařízení č. 1408/71 ve spojení s bodem I D jeho přílohy I, je třeba uvést, že v projednávané věci není sporu o tom, že bývalý manžel G. Schwemmer, otec dotyčných dětí, vykonává ve Švýcarsku činnost v postavení „zaměstnané osoby“ ve smyslu čl. 1 písm. a) uvedeného nařízení.

36 Ze spisu předloženého Soudnímu dvoru dále vyplývá, že uvedené děti, které jsou v péči G. Schwemmer a v jejichž prospěch jsou dávky vypláceny z titulu § 62 EStG, musí být považovány za osoby v postavení „rodinných příslušníků“ bývalého manžela G. Schwemmer ve smyslu čl. 1 písm. f) bodu i) nařízení č. 1408/71.

37 Nadto z judikatury Soudního dvora vyplývá, že i když platí, že nařízení č. 1408/71 výslovně neupravuje situace rodin po rozvodu, neexistuje žádný důvod pro to, aby byly vyloučeny z rozsahu působnosti uvedeného nařízení (viz rozsudky ze dne 3. února 1983, Robards, 149/82, Recueil, s. 171, bod 15; výše uvedený rozsudek Kulzer, bod 32; ze dne 5. února 2002, Hummer, C-255/99, Recueil, s. I-1205, bod 42, a ze dne 26. listopadu 2009, Slanina, C-363/08, Sb. rozh. s. I-11111, bod 30).

38 Za těchto podmínek musí být ustanovení nařízení č. 1408/71 a č. 574/72 týkající se rodinných dávek vykládána v tom smyslu, že mohou být použita na takové situace, jako je situace, která vedla ke vzniku sporu v původním řízení. Na jedné straně může totiž taková situace, jako je situace v původním řízení – jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí – vést ke vzniku souběžných nároků na rodinné dávky za stejné období, jednoho prostřednictvím matky

ve prospěch dotyčných dětí a druhého prostřednictvím otce. Na straně druhé spadají děti do osobní působnosti nařízení č. 1408/71 jakožto rodinní příslušníci rodiče, který je v postavení zaměstnance, aniž je nutné vědět, zda je druhý rodič rodinným příslušníkem prvně uvedeného rodiče (viz obdobně rozsudek ze dne 4. července 1985, Kromhout, 104/84, Recueil, s. 2205, bod 1).

39 S ohledem na výše uvedené může taková situace, jako je situace dotčená v původním řízení, spadat do působnosti nařízení č. 1408/71 a č. 574/72.

40 Je třeba připomenout, že účelem ustanovení nařízení č. 1408/71 určujících právní předpisy, jež se použijí na pracovníky pohybující se v rámci Unie, zejména je, aby dotčené osoby v zásadě podléhaly systému sociálního zabezpečení pouze jediného členského státu, aby se tak zabránilo souběhu použitelných vnitrostátních právních předpisů a komplikacím, které by z něho mohly vyplynout. Tato zásada je vyjádřena v čl. 13 odst. 1 nařízení č. 1408/71 (viz v tomto smyslu zejména rozsudky ze dne 12. června 1986, Ten Holder, 302/84, Recueil, s. 1821, body 19 a 20, jakož i výše uvedený rozsudek Bosmann, bod 16).

41 Pokud jde o rodinné dávky, článek 73 nařízení č. 1408/71 stanoví, že pracovník podléhající právním předpisům členského státu má nárok pro své rodinné příslušníky, kteří mají bydliště v jiném členském státě, na rodinné dávky stanovené právními předpisy prvního členského státu, jako by měli bydliště na jeho území (viz rozsudek ze dne 7. července 2005, Weide, C-153/03, s. I-6017, bod 20, a výše uvedený rozsudek Bosmann, bod 17). Uvedené ustanovení má usnadnit migrujícím pracovníkům získávání rodinných přídatků ve státech, ve kterých jsou zaměstnáni, pokud se jejich rodina nepohybuje s nimi (viz rozsudek ze dne 4. července 1990, Kracht, C-117/89, Recueil, s. I-2781, bod 15), a zejména zabránit tomu, aby členský stát mohl učinit poskytnutí nebo výši rodinných dávek závislými na bydlišti rodinných příslušníků pracovníka v členském státě, který dávky poskytuje (viz v tomto smyslu zejména rozsudek ze dne 7. června 2005, Dodl a Oberhollenzer, C-543/03, Sb. rozh. s. I-5049, bod 46, jakož i citovaná judikatura).

42 Nicméně je třeba uvést, že uvedený článek 73 sice zavádí obecné pravidlo v oblasti rodinných dávek, avšak není pravidlem absolutním (viz výše uvedený rozsudek Dodl a Oberhollenzer, bod 49).

43 Jakmile existuje nebezpečí souběhu nároků stanovených členským státem bydliště s nároky vyplývajících z právních předpisů státu zaměstnání, musí být taková ustanovení, jako jsou články 13 a 73 nařízení č. 1408/71, srovnána s pravidly určenými k vyloučení souběhu, která jsou uvedena v tomto nařízení a v nařízení č. 574/72 (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Dodl a Oberhollenzer, bod 49).

44 Projednávaná věc musí být v důsledku toho posuzována ve světle ustanovení k zamezení souběhu, tedy článku 76 nařízení č. 1408/71 a článku 10 nařízení č. 574/72, které stanoví pravidla určená k ukončení souběhu nároků stanovených členským státem, ve kterém mají dotyčné děti bydliště, s nároky vyplývajících z právních předpisů státu zaměstnání jednoho z jejich rodičů.

45 Článek 76 nařízení č. 1408/71 obsahuje podle samotného znění svého nadpisu „[p]řavidla přednosti v případě souběhu nároku na rodinné dávky podle právních předpisů příslušného státu a podle právních předpisů členského státu bydliště rodinných příslušníků“. Ze znění uvedeného ustanovení vyplývá, že jeho cílem je vyřešení souběhu nároků na rodinné

dávky náležející jednak zejména podle článku 73 tohoto nařízení, a jednak podle vnitrostátních právních předpisů státu bydliště rodinných příslušníků zakládajících nárok na rodinné dávky na základě výkonu výdělečné činnosti (viz v tomto smyslu výše uvedené rozsudky Dodl a Oberhollenzer, bod 53, jakož i Slanina, bod 37).

46 Nicméně v projednávané věci není sporu o tom, že německé právní předpisy vedou ke vzniku nároku na rodinné dávky pod podmínkou bydliště nebo obvyklého pobytu v Německu, a nikoliv „z důvodu výkonu povolání“, jak požaduje článek 76, aby došlo k jeho použití. Na takovou situaci, jako je situace, o kterou se jedná v projednávané věci, není v důsledku toho uvedený článek 76 použitelný.

47 Proto je třeba zkoumat použití článku 10 nařízení č. 574/72 na takové situace, jako je situace dotčená v původním řízení.

48 Jak již Soudní dvůr v zásadě rozhodl, z pravidla o vyloučení souběhu uvedeného v čl. 10 odst. 1 písm. a) nařízení č. 574/72 vyplývá, že dávky, na které je nárok v jiném členském státě, než je členský stát, ve kterém má dotyčné dítě bydliště, buď pouze na základě vnitrostátních právních předpisů tohoto členského státu, nebo na základě zejména článku 73 nařízení č. 1408/71, mají přednost před dávkami, na které je nárok podle právních předpisů členského státu, ve kterém má dané dítě bydliště, a posledně uvedené dávky jsou z tohoto důvodu pozastaveny. Naproti tomu v případě, že je v posledně uvedeném státě vykonávána výdělečná činnost, čl. 10 odst. 1 písm. b) bod i) téhož nařízení stanoví opačné řešení, a sice že nárok na dávky vyplácené členským státem bydliště dítěte převažuje nad nárokem na dávky vyplácené členským státem zaměstnání, které jsou tak pozastaveny (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 9. prosince 1992, McMenamin, C-119/91, Recueil, s I-6393, body 17 a 18, jakož i výše uvedený rozsudek Weide, bod 28).

49 Ačkoliv článek 10 nařízení č. 574/72 neobsahuje obdobné ustanovení, jako je čl. 76 odst. 2 nařízení č. 1408/71, Familienkasse ve sporu v původním řízení tvrdí, že čl. 10 odst. 1 nařízení č. 574/72 musí být vykládán ve spojení s uvedeným čl. 76 odst. 2 – nebo obdobně jako tento článek – který v „opačné“ situaci, nežli je situace vedoucí ke sporu v původním řízení vyznačující se zejména nepodáním žádosti o přiznání rodinných dávek v členském státě bydliště dotyčných dětí, stanoví možnost snížit rodinné dávky poskytované státem zaměstnání, pokud v uvedeném státě bydliště nebyla žádost o dávky podána.

50 Gudrun Schwemmer před předkládajícím soudem tvrdila, byť pouze podpůrně, že za předpokladu, že by uvedený čl. 10 odst. 1 měl být vykládán obdobně jako čl. 76 odst. 2 nařízení č. 1408/71, příslušné orgány musí při využití prostoru pro uvážení, který jim přiznává takový výklad *per analogiam*, vzít v úvahu skutečnost, že její bývalý manžel nepožádal o dávky stanovené švýcarskými právními předpisy, na které měl nárok, a to podle ní proto, aby jí způsobil újmu.

51 V souvislosti s těmito otázkami je však třeba připomenout, že uvedený článek 10, jak ostatně vyplývá z jeho nadpisu i znění, je určen pouze k úpravě případů souběhu nároků na rodinné dávky, které nastávají, pokud je na tyto dávky nárok jednak v členském státě bydliště dotyčného dítěte, nezávisle na podmínkách pojištění nebo zaměstnání, a jednak v členském státě zaměstnání, buď pouze podle vnitrostátních právních předpisů jiného členského státu, nebo na základě zejména článku 73 nařízení č. 1408/71 (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Bosmann, bod 24).

52 Aby bylo možné tvrdit, že v daném případě k takovému souběhu došlo, nepostačí, aby byl například na takové dávky nárok v členském státě, ve kterém má dotyčné dítě bydliště, a souběžně by bylo pouze možné, aby na takové dávky byl nárok v jiném členském státě, ve kterém pracuje jeden z rodičů dítěte (viz obdobně výše uvedený rozsudek *McMenamin*, bod 26).

53 Z judikatury Soudního dvora totiž vyplývá, že k tomu, aby bylo možné považovat rodinné dávky za splatné podle právních předpisů členského státu, musí právní předpisy takového státu uznávat nárok na výplatu dávek ve prospěch rodinného příslušníka, který v tomto státě pracuje. Je tedy nezbytné, aby dotyčná osoba splňovala veškeré podmínky formální i věcné, které stanoví vnitrostátní právní předpisy tohoto státu, aby uvedený nárok mohla uplatňovat, mezi něž může případně patřit i podmínka, aby za účelem vyplácení takových dávek byla nejprve podána žádost (viz obdobně s dřívějším zněním článku 76 nařízení č. 1408/71 rozsudky ze dne 20. dubna 1978, *Ragazzoni*, 134/77, Recueil, s. 963, body 8 až 11; ze dne 13. listopadu 1984, *Salzano*, 191/83, Recueil, s. 3741, body 7 a 10; ze dne 23. dubna 1986, *Ferraioli*, 153/84, Recueil, s. 1401, bod 14, a výše uvedený rozsudek *Kracht*, bod 11).

54 V tomto kontextu je třeba připomenout, že v posledně uvedených rozsudcích neměly důvody neexistence předchozí žádosti vliv na odpovědi poskytnuté Soudním dvorem v dotyčných řízeních.

55 Je tak třeba mít za to, že v souladu s čl. 10 odst. 1 písm. a) nařízení č. 574/72 k pozastavení takového nároku na rodinné dávky splatné v souladu s právními předpisy členského státu, podle kterých získání nároku na tyto dávky není podřízeno podmínkám pojištění, zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, jako je nárok vyplývající z § 62 EStG, nedochází, pokud dávky nejsou vypláceny v druhém dotyčném členském státě z důvodu, že nejsou splněny všechny podmínky požadované právními předpisy tohoto členského státu k tomu, aby uvedené dávky byly skutečně vypláceny, včetně podmínky, že o ně nejprve musí být požádáno (viz obdobně výše uvedené rozsudky *Ragazzoni*, bod, 12; *Salzano*, bod 11; *Ferraioli*, bod 15, a *Kracht*, bod 11).

56 Zajisté, jak uvedla Familienkasse, po rozhodné době z hlediska skutkového stavu ve věcech vedoucích k vydání rozsudků uvedených v předchozím bodě tohoto rozsudku byl článek 76 nařízení č. 1408/71 v tehdy platném znění, jehož se uvedené rozsudky týkaly, změněn tak, že do něj byl vložen nový odstavec 2, který má členskému státu zaměstnání umožnit pozastavit nárok na rodinné dávky, pokud žádost o dávky není podána v členském státě bydliště, a v důsledku toho posledně uvedený stát nevyplácí žádné dávky.

57 Nicméně tato okolnost nezbavuje judikaturu citovanou v bodu 55 tohoto rozsudku významu pro účely výkladu článku 10 nařízení č. 574/72, který na rozdíl od uvedeného staršího znění článku 76 nařízení č. 1408/71 nebyl doplněn nařízením Rady (EHS) č. 3427/89 ze dne 30. října 1989 (Úř. věst. L 331, s. 1), přestože posledně uvedené nařízení změnilo v různých ohledech tehdy platné znění jak nařízení č. 1408/71, tak i nařízení č. 574/72.

58 Z judikatury Soudního dvora krom toho vyplývá, že právní úprava Unie v oblasti koordinace vnitrostátních právních předpisů sociálního zabezpečení, zejména vzhledem k cílům, na kterých je založena, nemůže být uplatňována – až na výslovně stanovené výjimky, které jsou v souladu s těmito cíli – způsobem, který by migrující pracovníky nebo jejich oprávněné rodinné příslušníky zbavoval nároku na dávky, který vyplývá pouze z právních

předpisů členského státu (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 6. března 1979, Rossi, 100/78, Recueil, s. 831, bod 14; ze dne 12. června 1980, Laterza, 733/79, Recueil, s. 1915, bod 8; ze dne 9. července 1980, Gravina, 807/79, Recueil, s. 2205, bod 7; ze dne 24. listopadu 1983, D'Amario, 320/82, Recueil, s. 3811, bod 4, a výše uvedený rozsudek Kromhout, bod 21). Z toho vyplývá, že by s uvedenými cíli nebylo v souladu, aby takové ustanovení k zabránění souběhu, jako je článek 10 nařízení č. 574/72, bylo vykládáno způsobem, který by vedl ke skutečnému poskytnutí částky, která je nižší nežli každá z dávek posuzovaná individuálně (viz obdobně zejména výše uvedený rozsudek Rossi, bod 14 a následující; rozsudek ze dne 19. února 1981, Beeck, 104/80, Recueil, s. 503, bod 12, jakož i výše uvedený rozsudek Kromhout, bod 21).

59 S ohledem na výše uvedené je na předložené otázky třeba odpovědět tak, že článek 76 nařízení č. 1408/71 a článek 10 nařízení č. 574/72 musí být vykládány v tom smyslu, že nárok na dávky z titulu právních předpisů členského státu, ve kterém jeden z rodičů bydlí s dětmi, v jejichž prospěch jsou takové dávky vypláceny, jenž není podmíněn pojištěním, zaměstnáním nebo samostatnou výdělečnou činností, nemůže být zčásti pozastaven v takové situaci, jako je situace v původním řízení, v níž by bývalý manžel, druhý rodič dotyčných dětí, v zásadě měl nárok na rodinné dávky z titulu právních předpisů státu, ve kterém vykonává zaměstnání, buď pouze podle právních předpisů tohoto státu, nebo na základě článku 73 nařízení č. 1408/71, ale ve skutečnosti takové dávky nepobírá z důvodu, že o ně nepožádal.

K nákladům řízení

60 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

Článek 76 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství a článek 10 nařízení Rady (EHS) č. 574/72 ze dne 21. března 1972, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 1408/71, změněné a aktualizované nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 647/2005 ze dne 13. dubna 2005, musí být vykládány v tom smyslu, že nárok na dávky z titulu právních předpisů členského státu, ve kterém jeden z rodičů bydlí s dětmi, v jejichž prospěch jsou takové dávky vypláceny, jenž není podmíněn pojištěním, zaměstnáním nebo samostatnou výdělečnou činností, nemůže být zčásti pozastaven v takové situaci, jako je situace v původním řízení, v níž by bývalý manžel, druhý rodič dotyčných dětí, v zásadě měl nárok na rodinné dávky z titulu právních předpisů státu, ve kterém vykonává zaměstnání, buď pouze podle právních předpisů tohoto státu, nebo na základě článku 73 uvedeného nařízení č. 1408/71, ale ve skutečnosti takové dávky nepobírá z důvodu, že o ně nepožádal.